

Et værtshusdynasti i Esbjerg

Af Jørgen Andersen

»Dardanellerne« døbte folkeviddet Borgergade i Esbjerg. Måske fordi det var et stræde, der var vanskeligt at navigere helskindet igennem. »Sirenerne« og de mange værtshuse lokkede svage sjæle på grund.

»Finere, mellemfint, uroligt publikum« var etiketterne, når myndigheder og politikere beregnede og fordelte beværterbevillingerne i byen.

Mange af værtshusene i Borgergade tiltrak den sidstnævnte gruppe. En broget skare. Der blev drukket, spillet kort, raflet og handlet. Der var musik, sang, dans, latter og gråd. Der var personer som Krølle Ludvig, Sorte Ester, Fynbo Anna, Palermo Gudrun, Valborg, Sorte Misse, Lange Aksel og Ester Styrehus.

Dengang, som nu, forsøgte politi i civil at håndhæve beværterlovene. Blev der serveret for berusede eller spillet hasard, var det lette kavaleri for synligt, og var toiletterne nu rene og i orden?

Et af de navnkundige værtshuse i gaden var Café du Nord. Ejet og drevet af Maren og Chr. Ploug fra 1948 til 1970. I 1970 overtog sønnen Helge Ploug værtshuset. Sammen med sin hustru Margreth skrev han et spændende kapitel til historien om værtshusene og restauranterne i Esbjerg.

Hovedrollerne i historien har den svenske hjemmesygeplejerske Margreth og radioteknikeren Helge Ploug fra Esbjerg.

Scenen er Café du Nord, Smedekroen,

Karolines Café og Restaurant, Marinestuen og Vævestuen.

Margreth Ploug

Standardkernefamilien fik mange børn, på den tid, da Margreth så dagens lys. Hun var den yngste af ni børn og blev født den 2. september 1929 i Brunstorp i Nydala Sogn, tæt på byen Värnamo, i Sverige.

Familien var landmænd gennem generationer. Margreths farfar var usædvanlig aktiv. Han opkøbte og drev en lang række gårde og et savværk i Rørstorp i Värnamo. Hendes morfar var også gårdejer, og det blev denne gård, Margreths far og mor overtog.

Arbejdsomme er et ord der let kommer i anvendelse, når Margreth beskriver familierne.

Livet indeholdt også modgang og tragedie for familien. På et billede ser man Margreths far, mor og tre søskende stå knugede uden for gården. Ved siden af dem, i to hvide kister pynnet med blomster og blondestof, ligger de to ældste børn, Margit på ti år og John på ni år. De druknede begge to i juli 1920 i vandløbet ved gården. På det tidspunkt havde forældrene fem børn, og det var voldsomt at miste de to ældste.

Traditioner og viden blev overleveret til Margreth. Hendes mor dyrkede hør, klippede får, spandt, strikkede, hækede og vævede duge, lagner og andre former for linned. Både Margreths personlige væv og den klassiske

Restauratørparret Margreth og Helge Ploug ved pejsen i Café du Nord, Borgergade 77 i Esbjerg efter renoveringen og ombygningen i 1975. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

svenske madlavning blev senere præsenteret i Esbjerg.

Efter grundskole og et par års højskole i Värnamo fik Margret sit første job på skattelejningskontoret. Det var herfra et stipendium fra Foreningen Norden i 1952 sendte hende på et halvt års ophold på Rønshoved Højskole i Sønderjylland. Hun vidste ikke, at det skulle blive indledningen til et langt forhold til Danmark.

Tilbage i Värnamo fortsatte erhvervskarrieren i et kontorjob hos firmaet Monark indtil

1958, hvor Margreth fik lyst til at få mere luft under vingerne.

Hun tog en uddannelse som hjemmesygeplejerske og kørte nu i et område på op til 40 kilometer fra Värnamo. Margreth passede de syge i hjemmet og hjalp med nødvendigt arbejde.

Højskolen i Danmark havde gjort indtryk. Da Rønshoved Højskole i 1959 arrangerede en længere dannelsesrejse for tidligere elever, meldte Margreth sig. Rejseleder var højskolelærer Agnete Haarder, gift med højskoleforstan-

der Hans Haarder og mor til nuværende minister Bertel. Det blev til en månedslang og oplevelsesrig rejse rundt i Europa.

Helge Volmer Ploug, forældre og bedsteforældre

Helge har rødder tilbage til det tidligste Esbjerg. Hans farfar Carl Ploug blev født i 1860 og kom til Esbjerg i 1890, hvor han blev ansat ved Krydstoldvæsenet og sejlede med fartøj nr. 29 med station ved Skallingen. Da Krydstoldvæsenet ophørte i 1904, blev Carl politibetjent, en stilling han havde ved sin død, 64 år gammel. Carl Ploug blev i 1888 gift med Hansine og de fik 12 børn.

Morfar Gravers Lauridsen tilbragte sit arbejdsliv ved jernbanen. Han blev baneformand og engagerede sig samtidig i byens liv. Som 23-årig blev han valgt til Jerne Sogneråd, hvor han var medlem de næste 40 år. I en periode var han også forretningsfører for Brugsforeningen Frem i Skolegade 40. Han døde 68 år gammel den 4. december 1937. Mormor Dorthea Kristine, blev 76 år og døde hos datteren Maren på Hotel Hafnia den 28. februar 1947.

Chr. Johannes Ploug blev født i 1888 som den ældste af Hansine og Carl Plougs børn. Han sejlede først en tid som hovmester, men bestyrede senere Hotel Hafnia i Skolegade, der hidtil havde været drevet af Ane Margrethe Nielsen. I 1948 købte han Café du Nord af Merry Christensen, og sammen med sin hustru Maren drev han værtshuset til 1968.

Maren fødte fem børn: Ketty, Leif, Helge og Magna. Det femte barn døde som spæd. Helge var den næst yngste.

Han blev uddannet som radiotekniker hos Radioforhandler Thor Jacobsen i Esbjerg, og var en tid, som et led i uddannelsen, på studieophold hos B & O i Struer. Efter læretiden fik

han ansættelse hos M. Solstad på Nygårdsvej, Esbjerg.

I juni-november 1948 deltog Helge i Christian Venøs forsøgsfiskeri i Grønland. Det var rigtigt pionerarbejde, hvor Helge deltog i opbygningen af radiostationen i Atapé uden for Kagnamiut. Hans første opgave var at montere dieselmotoren, som skulle drive generatoren, der leverede strøm til stationen.

Tilbage i Esbjerg arbejdede han blandt andet hos Solstad og senere i sit eget værksted i huset Smedegade 11.

Det var i fjernsynets barndom. Helge så mulighederne i dette nye medie og åbnede sammen med en kompagnon (Krogsoe) i 1958 en radio- og fjernsynsforretning i Kongensgade 7.

Margreth og Helge Volmer Ploug

Højskoleophold og fjernsyn kan føre til meget. I 1960 mødtes tidligere højskoleelever på Rønshoved Højskole for at genopfriske rejseminder. Det var på hjemturen herfra at Margreth besøgte en tidligere højskolekammerat i Tjæreborg.

Ind på scenen her trådte Helge Ploug. Radioteknikeren fra Esbjerg skulle aflevere et fjernsyn, han havde repareret. Margreth var lidt forsinket på vej tilbage til Sverige, og Helge tilbød galant at køre hende til færgen i Århus i hendes lille Ford Anglia. Færgen havde allerede lagt fra kaj, da de nåede havnen, men Helge fik ved ihærdig dytten kaldt færgen tilbage, og Margreth nåede at komme ombord. Den 2. juni 1963 blev de gift i Nydala Kirke.

Margreths far var på det tidspunkt en ældre enkemand med behov for mere hjælp. Han var ikke interesseret i at komme på plejehjem i Sverige, og mens Helge, kort tid efter brylluppet, rejste tilbage til sin forretning i Esbjerg, blev Margreth tilbage for at passe ham. Spørgsmålet om faderens pleje på længere sigt

blev løst i samarbejde med Margreths søster, og bruden kunne derefter udvandre til Danmark.

Fanø

Margreth og Helge købte hus på Fanø og den 15. februar 1964 flyttede de ind i huset, Dagmarvej 1, Nordby. Det var blevet aftalt, at Margreths far skulle bo et halvt år hos Margreths søster i Sverige og hele vinteren på Fanø. Hans værelse på Fanø blev passende døbt »Alderdomshjemmet«. Det utraditionelle arrangement fungerede upåklageligt til hans død i 1970.

Den 3. februar 1965 fødte Margreth datteren Anne-Louise. Om efteråret samme år var sønnen John Christer på vej, men Margreth og Helge havde alligevel overskud til at købe et

gammelt fanøhus på Hovedgaden i Nordby. De flyttede ind den 1. oktober 1965. John Christer blev født den 5. april 1966.

Helge tog hver dag færgen til Esbjerg og drev radioforretningen på Kongensgade. Margreth var aktiv i Nordby hvor hun passede børn og lejede værelser ud. Om sommeren til turister og om vinteren til navigatørelever fra Navigationsskolen. På et tidspunkt var der udlejet seks værelser. Hertil kom madlavning og servering for 28 pensionærer. Værelserne kostede 25,00 kr. pr. dag for et dobbeltværelse, inklusive morgenmad, 30,00 kr. med en opredning.

Da Chr. Ploug døde i 1968, overtog hustruen Maren driften af Café du Nord. Hun var imidlertid 73 år, og Helge måtte i sin fritid hjælpe til med drift og ombygninger. Familien

Café du Nord ca. 1907. Huset blev bygget på hjørnet af Borgergade og Smedegade i 1875 af Frands Thygesen. I 1906 købte Magdalene og Vilhelm Christensen bygningen som de ombyggede grundlæggende i 1911. De drev Café du Nord fra 1906 til 1941. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Ploug diskuterede og overvejede i denne periode forskellige visioner for Café du Nord's fremtid, og 1970 blev et afgørende år.

Café du Nord

Det lå måske i generne. Helge var blevet interesseret i restaurationsbranchen. Han fik ideer, så muligheder. Margreth havde succes med værelsesudlejning og pensionat på Fanø. Tanken om at overtage Café du Nord opstod, og den 13. juni 1970 købte Margreth og Helge Café du Nord. Maren døde den 12. november samme år.

Bygning og ejere

Café du Nord var et af de ældste værtshuse i Esbjerg. Huset blev bygget i 1875 af Frands Thygesen. I 1906 købte Magdalene og Vilhelm Christensen stedet, og her drev de Café du Nord de næste 35 år.

Huset lå på hjørnet af Borgergade og Smedegade, adressen var Borgergade 77. Det var et lille et-plans hus med dannebrogsvinduer, seks fag mod Borgergade og to fag mod Smedegade. Hjørnet af bygningen var »skåret« af, og her var indgangsdøren. Ovenover i en trekant stod: »Café du Nord ved V. Christensen«.

I 1911 foretog restauratør Christensen en stor grundlæggende ombygning. Huset fik sit nuværende udseende med halvanden etage, én stor og to små kviste, syv fag vinduer og indgang fra Borgergade. Den tidligere bygning var meget enkel, uden udsmykning. På det nye hus blev der ofret murstensdekorationer over vinduerne og under tagudhænget, og de små kviste fik en dekorativ træbeklædning. Der blev malet »Café du Nord« på den store kvist og monteret en flagstang på toppen. Hjørneindgangen til caféen fik rundbueoverbygning og på første sal blev der indrettet lejlighed.

Da Merry og Søren Peder Christensen,

»Smukke Peder«, som han kaldtes, købte caféen i 1941, foretog de nogle mindre bygningsændringer. Indgangsdøren i Borgergade blev flyttet helt mod øst, og der var nu syv fag vinduer i en ubrudt række.

Café du Nord indtil 1970

Maren og Chr. Ploug drev Café du Nord fra 1948 til 1970. Efter ombygningen i 1941 indeholdt Café du Nord tre restaurationslokaler. Gennem hjørneindgangen var der adgang til to lokaler og fra Borgergade til et.

Med hjælp fra Helge delte Maren i 1968 caféen op i en slyngelstue og en bar, hver med ca. 25 siddepladser. Slyngelstuen lukkede sidst på eftermiddagen. Den havde indgang fra hjørnet af Smedegade og Borgergade.

Baren åbnede, når slyngelstuen lukkede. Indgangen i Borgergade blev markeret med en »Tuborg« (paraplyen fra ølvognene) over døren.

I 1970 var Café du Nord et enkelt indrettet værtshus. Baren havde bardisk med laminatbeklædning og en ukompliceret baldakin. Barstolene havde runde lædersæder med gevindstang og kunne indstilles i højden. Cafébordene var uden duge. Bordpladerne var enten egeplanker eller havde linoleumsbelægning. De oprindelige kupler af glas var skiftet ud med såkaldte skomagerlamper. Jukeboks, en enarmet tyveknægt og fjernsyn, var en del af inventaret.

Nu skulle Margreth og Helge til at præge deres nyerhvervede værtshus. Med stor energi tog de fat på et nyt kapitel i deres historie.

Café du Nord overtages af Margreth og Helge Ploug

1970 blev et begivenhedsrigt år. »Plougs Hus« på Fanø blev solgt til Per Bondrup. Den 1. august åbnede Café du Nord officielt med de

Ved Magdalene og Vilhelm Christensens store ombygning i 1911 blev huset forlænget og forhøjet med en halv etage med én stor og to små kviste. Billedet viser Café du Nord i 1975 efter en renovering med nye vinduer, døre og markiser. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

nye ejere, og den 1. november flyttede familien Ploug ind i lejligheden på første sal i Borgergade 77. Utroligt nok nåede Margreth og Helge også samme år at købe Smedegade 13 og 15. Idéerne blomstrede. Smedegade 11, 13 og 15 skulle ombygges til kro, og de næste år blev de fleste af deres kræfter lagt her.

Café du Nord skulle stadig være et værtshus. For at appellere til et lidt bredere publikum skulle standarden imidlertid hæves. Der kom nu duge på nogle af bordene, og det blev muligt at få enkle retter mad. Også turister fandt vej ind i caféen.

I 1975 var der tid til en gennemgribende renovering af Café du Nord.

Vinduer og døre blev udskiftet, og der blev opsat sribede markiser. Langs hele facaden plantede Margreth Alkymistroser.

Slyngelstuen og Baren blev slået sammen til ét lokale. I den side af lokalet der vendte ud mod gaden, blev et lille stykke af den gamle væg bevaret i halvanden meters højde. Baglokalet blev til kontor med åben pejs og trappe til lejligheden.

Der blev bygget en flot ny hjørnebar med en elegant udformet baldakin. Helge Pedersen dekorerede bardisken, som havde gelænder og fodstøtte, men ingen barstole.

Nogle af skomagerlamperne blev skiftet ud med den større model, andre fik stoflampeskærme i klunkestil, først orange senere brune. Der blev anbragt lampetter i par på væggene. TV, jukeboks og spillemaskiner var stadig fast inventar.

Resultatet af alle anstrengelserne blev en tiltrækkende, nærmest romantisk bygningsfacade

og et harmonisk, hyggeligt og praktisk indrettet restaurationslokale. Trods forandringerne bevarede Café du Nord sin sjæl.

Gæsterne

Margreth og Helge skabte sammen med det faste personale rammer, hvor der var plads til alle. Der var liv og atmosfære. Rafflebægrene blev brugt flittigt. Når »Nordsøbølger« strømmede ud fra jukeboksen, vidste man, at Lille Åge havde indfundet sig.

Der blev danset til jukeboksen. John Mogensen, Gustav Winkler og Bjørn Tidemann med »Lille sommerfugl« var populære. Af og til bidrog en musisk gæst med harmonika.

Mange var stamgæster. Det var tydeligt, at der var respekt og sympati for de »svage« gæster. En af de ældre kvindelige stamgæster havde problemer med at »holde tæt«. Naturligt

og diskret fik hun en avis at sidde på. Når hun skulle køres hjem, fulgte der også en avis med ud i taxaen.

Edvard, Johannes, Frida, Lille Ras, Lille Åge, Palermo Gudrun, Karen, Fynbo-Anna og Lille Manfred var navnene på nogle af stamgæsterne. En anden var Kalle Sønderjyde. Han var fisker, og efter en afsluttet hyre deponerede han ofte sin udbetalte løn i pengeskabet, én gang et beløb på 43.000 kr, inden han begyndte den videre »sejlads« gennem Esbjergs værtshusmiljø.

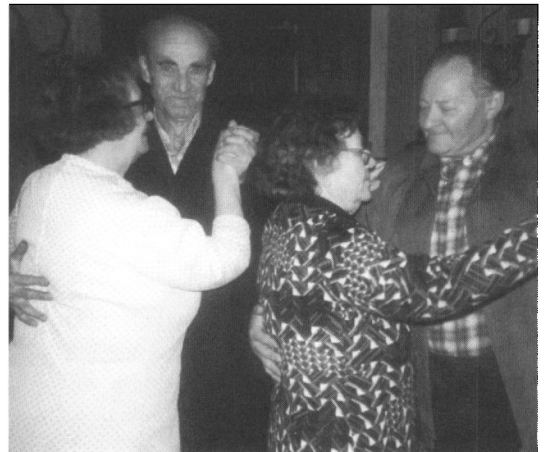
Medarbejdere og værtspar

Der blev serveret traditionelle retter. Sild, baks-kuld, biksemad med spejlæg, hakkebøf med spejlæg og suppe. Var man til lidt mere, fik man overrakt Smedekroens menukort.

I køkkenet huserede i lang tid Birthe I og Birthe II, Ove og Børge, og iført nye uniformer,

Stamgæster på Café du Nord i begyndelsen af 1970'erne. Det var en verden af stabilitet, tryghed, nærmest hjemlig hygge, der mødte en, når man gik ind gennem døren til caféen og blev mødt af kendte ansigter. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Stamgæster danser til jukeboksen på Café du Nord i begyndelsen af 1970'erne. John Mogensen, Gustav Winkler og Bjørn Tidemann med »Lille Sommerfugl« var populære. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

sorte sko og bukser, hvid skjorte og ternet vest serverede Aksel Jensen og Egon Brandsborg for gæsterne. Det var en verden af stabilitet, tryghed, nærmest hjemlig hygge, der mødte en, når man gik ind gennem døren til caféen og blev modtaget af en af de to legendariske tjenere. Eller af tjener Teddy Brandholt, tidligere sømand og danmarksmester i boksning, der senere afløstes af servitricerne Yrsa, Britta, Ninna, Karen, Mette, Frida, Else og Lene. Fru Skov udfyldte rollen som oldfrue.

Margreth og Helge deltog i alle sider af driften. Det faldt naturligt at dele arbejdet op, så de altid vidste nøjagtig hvem, der havde ansvaret for et bestemt arbejdsområde. Den direkte kundekontakt, servering, bestillinger til selskaber, bordpyntning og udsmykning af lokaler tog Margreth sig af. Helge holdt styr på leverandører, bygninger og inventar. Begge hjalp ofte til i køkkenet. Helge påtog sig dog helst kun ansvarsfulde jobs som f.eks. at stege bøf-ferne. Til gengæld fik han mange ideer og lagde planer for reparationer, ombygninger, opkøb og udvidelser af forretningerne. Naturligvis måtte de også ofte kæmpe med opvask og rengøring. Der skulle altid være vasket op og gjort klar til næste dag, inden man gik i seng. Det betød lange arbejdsdage.

Børnene

Man kan sige, at børnene Anne-Louise og John Christer altid vidste, hvor de havde deres forældre. Hjem og arbejdsplads var integreret. Både Anne-Louise og John Christer ydede ofte en indsats for lommepengene. De hjalp til med at dække bord til selskaber og deltog flittigt i de mange andre gøremål. Børnenes kammerater syntes, at der var en spændende atmosfære. De var altid velkomne og blev naturligvis også ofte forkælede. Forplejningen var let ved hånden.

Ferie

Det var svært at få tid til at holde ferie. I et par år forsøgte Margreth og Helge at lukke forretningen i 14 dage, men det blev opgivet igen. Senere fandt de kortere perioder til ferie, uden helt at lukke forretningerne. I 1972 købte de sommerhus på Sædding Strandvej. Det skulle være let at komme til hav og strand, når der endelig var lejlighed til det. Margreth beholdt huset til 1989.

Senere opstod der tilfældigt en mulighed for at købe Margreths bedstefaders Torp (husmandssted) i Sverige. Som en naturlig følge af Margreth og Helges ønske om at bevare kontakten til familie og venner i Sverige besluttede de sig for at handle. Sommerhuset blev købt i 1974 og kaldt »Kullen«. Først den 15. september 1995 solgte Margreth huset.

Smedekroen

Smedegade 11 blev bygget i 1890 af købmand S. Petersen og indrettet til kontorlokaler for Varde Banks Esbjerg-afdeling, inklusive tidens obligatoriske hestestald. I en periode var der indrettet lejlighed i huset, men i 1970 blev lokalerne brugt til lager og værksted. Huset trængte til en »meget kærlig håndværkerhånd«. Helges far havde haft dueslag på loftet, og taget skulle fornyes. Spørgsmålet om nedrivning eller en større ombygning til kro blev afgjort ved at slå plat eller krone. Resultatet faldt ud til fordel for kroen.

I 1970 ville fru Tosti sælge Smedegade 13 og 15. Margreth og Helge så udvidelsesmuligheder for den nye kro og købte begge disse bygninger.

Smedegade 13

Købmand S. Pedersen opførte den to etages bygning i 1893. Der var port og stald i stueetagen og to lejligheder på første sal.

Smedemester J. J. Amstrup købte ejendom-

Smedekroen. Smedegade 11, 13 og 15. Indgangen til Smedekroen har gitter af Niels Houlberg. I stueetagen var indrettet kro-stue og på første sal selskabslokale. Det to en halv etages hus var en del af Smedekroen og rummede smedens Stue, Terrassestuen, Mellemstuen og Bjælkestuen. Yderst til venstre i billedet ses den åbne terrasse. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

men i 1900. Han ombyggede stueetagen til to lejligheder og indrettede to loftsværelser med vinduer i gavlene.

I 1919 købte smedemester R. H. R. Tosti huset, og enkefru Judith Tosti boede stadig i en af lejlighederne, da Margreth og Helge overtog ejendommen.

Smedegade 15

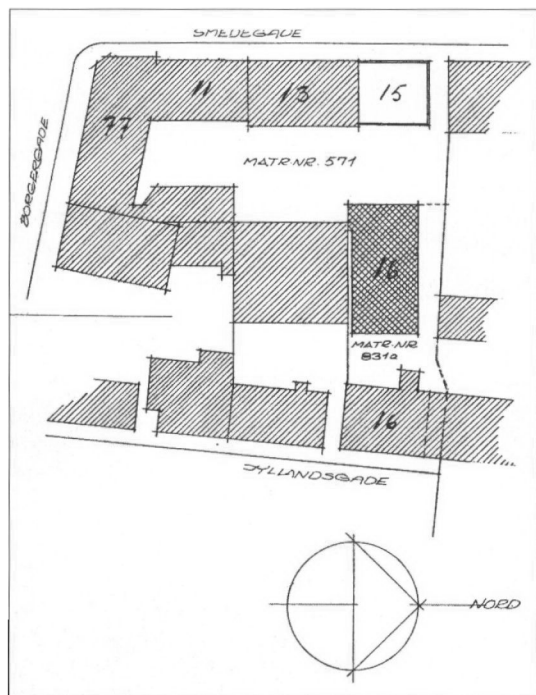
Smedegade 15 har haft mange ejere. Niels Christensen byggede det lille hus før 1873. Han solgte i 1873 til Søren Mortensen Bjerrum. I 1887 købte Søren Pedersen huset, som han i 1896 solgte til Johannes Henrik Mejer.

Nu kom smedemester J. J. Amstrup ind i bil-

ledet. Næsten samtidig med at han købte Smedegade 13, overtog han også nr. 15 og besluttede at indrette smedje her. Bagsidens to vinduer blev muret til, og der blev bygget en port og en esse. Jernlageret fik plads i et skur i gården.

I 1906 overtog smedemester Anders Jensen værkstedet, og det var hans mestersvend Rasmus Hansen Rasmussen Tosti, der købte og drev smedjen fra 1919. I daglig tale blev smedjen kaldt Tostis Smedje. Da R. H. R. Tosti døde den 19. oktober 1945 fortsatte smed Tage Jensen smedjen frem til lukningen i 1965.

Vi skriver nu 1971. Mønten var kastet. Margreth og Helge smøgede ærmerne op.

Plan over Margreth og Helge Plougs ejendomme i Jyllandsgade, Borgergade og Smedegade. Da muren ved baghuset i Jyllandsgade blev fjernet, var der igen gennemgang fra Smedegade til Jyllandsgade. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Helge var byggepladsleder og arbejdsmand under ombygningen. Margreth viste sig også at besidde evner som murer, maler og anlægsgartner. Arkitekt Harly Steen Kristensen fik ideerne ned på papiret.

Ifølge den overordnede plan skulle arbejdet begynde i nr. 11. Her skulle bygges en kro med krostue i stueetagen og selskabslokale i lofts-etagen. Et stort arbejde.

Planen var derefter at udvide kroen ved at inddrage lejlighederne i nr. 13, efterhånden som beboerne flyttede.

Nr. 15 var i så dårlig stand, at bygningen skulle rives ned. Det historiske hus faldt for gummigeden i 1971 og blev erstattet af en terrasse med iskiosk og pølsebod. Passagen mellem Smedegade og Jyllandsgade blev lukket med en mur. Alle skure i gården blev revet ned og muren mellem nr. 11 og 13 fjernet. Nu kunne der skabes et stort gårdmiljø med brosten, vognhjul og blomster.

Forretningsideen tog form. Der skulle indrettes en kro, som kunne danne ramme om familiebegivenheder, forretningsmøder, frokost og middag. Kroen skulle være et pænt sted. Alle skulle kunne komme her, unge og ældre, selv mødre med spæde børn, som i øvrigt skulle kunne pusles i kroen.

Svend Bjarno Pedersen hjalp med indretningen af både Café du Nord og den nye kro. På en inspirationstur til Stockholm med Margreth og Helge studerede han værtshusene i Gamla Stan.

Indretningen skulle være hyggelig, rustik, men med ærlige ting. Kroen skulle hedde »Smedekroen«.

I den gamle smedje i Smedegade 15 var der efterladt esse, drivhjul, og en del beslag og værktøj. Ambolten var desværre fjernet, men det lykkedes Margreth at købe en ambolt fra bysmedjen på hendes hjemegn. Fra hjemmet fik hun ovlåger, og en del andre ting blev købt på auktioner.

Baren blev bygget op på en stiv arbejdsvogn af den gammeldags hestetrukne type. Vognen havde Margreth og Helge set stå forfalden og tilgroet på en mark i Forum.

Der blev indrettet med stor fantasi. Træ blev importeret fra Margreths hjemegn i Sverige og forarbejdet til »båse« i krostuen. Hestesko blev til lampetter, åg til loftslamper og et trillebørhjul fungerede som ur. Et hestevognshjul var muret ind i væggen mellem to lokaler som

et dekorativt vindue. Margreth syede selv lampekærme. Manglede der nogle billeder, en sofa eller et vægur, blev det hentet i privaten.

Smeden Niels Houlberg lavede alt smedearbejdet til kroen på værkstedet Gl. Novrupvej 1, Jerne. Inspirationen og tegningen til blandt andet gitterlågen ved indgangen til kroen kom fra turen til Gamla Stan. Smedekroen åbnede den 14. marts 1973. Udvidelser og ombygning fortsatte.

Selv om meget kan lykkes i en gasovn og på to gasblus, var køkkenet for lille. I 1975 blev

der bygget om og udvidet. Nu var der plads til et nyt opvaskerum, varmebad, stort stegekar, smørrebrødsbord og bedre afsætningsplads.

Det blev en helt speciel planløsning. I Smedegade 11 var der indgang til »Smedekroen« gennem den gamle ombyggede port. Krostuen havde plads til 40 gæster. Fra krostuen førte en trappe op til Loftet på øverste etage. Det var et stort lokale, hvor der kunne dækkes op til 60 gæster.

Lejlighederne i Smedegade 13 blev efterhånden ledige. Den første stuelejlighed blev til

Under Havfriske dage i 1976 var bryggerheste og ølvogn på besøg fra Carlsberg. Ved hestene står Margreth og Helge Ploug. Kusknen yderst til højre er Erik Jensen, chauffør hos Carlsberg-depotindehaveren i Esbjerg, Knud Nordentoft. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Stuen. Det var smedens pæne stue med en atmosfære af ro. Her kunne sidde 30 gæster.

Den næste lejlighed i stueetagen blev kaldt Terrassestuen. Her var plads til 30 gæster og Johanne Stockmars klaver fra Fanø. Fra Terrassestuen var der udgang til den åbne terrasse, som var delvis overdækket af den nybyggede terrasse på første sal.

Terrassen med iskiosk og pølsebod blev bygget om i 1978. Der blev bygget mure med rundbuevinduer og -døre, som Houlberg smedede jerngitre til. Mange planter, springvand, fisk i bassinet og en stor vandinstallation, bygget af brugte porcelænsisolatorer fra Vestkraft, dannede tilsammen et hyggeligt gårdhavemiljø. Fra terrassen førte en udvendig trappe til terrassen og Bjælkestuen på første sal.

Lejligheden mod vest på første sal blev kaldt Mellemstuen. Den blev indrettet til 30 gæster og havde forbindelse til Loftet.

Da Judith Tosti flyttede, blev hendes lejlighed indrettet til Bjælkestuen. Også her kunne der være 30 gæster.

De hidtil uudnyttede loftsværelser blev i øvrigt sammenlagt og isoleret. Vægbeklædningen blev ført til tagryggen. Rummet blev indrettet med bad og en stue. Den senere ejer Henning Kruse byggede også et køkken. Etagen blev nu brugt til beboelse.

Smedekroen gav mange muligheder for driften. Man kunne sidde hyggeligt og uformelt i Krostuen, mere adstadigt i Stuen eller holde møder og mindre lukkede selskaber i Terrassestuen, Bjælkestuen eller Mellemstuen.

De store selskaber blev holdt på Loftet. Velkomstdrikken blev f. eks. serveret i Bjælkestuen eller om sommeren på Terrassen. Festmiddagen blev indtaget på Loftet og kaffen serveret i Krostuen eller på Terrassen. Derefter tilbage til Loftet, hvor der var blevet gjort klar til musik og dans. Det var tydeligt, at arrange-

menterne forløb bedre, når der således var mulighed for at bevæge sig mellem lokalerne.

Loftet blev også brugt, når Visens Venner mødtes. Efter en periode på Hotel Esbjerg fik nogle af drivkræfterne bag foreningen, Hejbøl og Mads Kamp, møderne flyttet til Smedekroen. Livsglæde og sang, ofte med indslag fra kendte kunstnere som f.eks. Hans W. Pedersen, fyldte regelmæssigt Loftet.

Andre toner lød, når der var jazz-koncert, eller når faste navne som Arthur Hecht, Gert Jacobsen, Ole Buhl, Carl Emil Hestbæk og Bernhard Pavar leverede musikken.

Bridge- og L'hombre-klubben spillede på Loftet en gang om ugen.

Smedekroen blev landskendt. Mest gennem mund til mund-metoden. Mange busrejsearrangører lod et besøg på Smedekroen indgå i deres arrangementer. Også navere fandt stedet. TV, kendte og ukendte var gæster.

Esbjerg fik mange flådebesøg. De respektive landes konsuler var, i samarbejde med kommunens kontaktperson Poul Fribæk, ofte værter ved traktementer på Smedekroen og senere Marinestuen.

Madstedet

Man spiste godt på Smedekroen. Spisekortet indeholdt klassiske populære retter. Navnene var internationale. Bøf på dansk, engelsk og fransk og fra Paris. Wienerschnitzel og T-Bone steak. Margreth introducerede også specialiteter fra broderlandet Sverige. Det var retter som elg-steg, Strømning låda og Janssons Frestelse.

Dagens middag var gode danske retter. Hamburgerryg, kalvefrikassé, sprængt oksebryst med stuvet hvidkål, medisterpølse med stuede ærter og gulerødder, benløse fugle, kåldolmer med tyttebær, svinekam med rødkål, stegt flæsk med persillesovs, frikadeller med

stuvet hvidkål, gule ærter med flæsk og medisterpølse.

Julefrokoster

Julefrokosterne var et kapitel for sig selv. Den røde lampe måtte tændes hvert år. 229 gæster til julefrokost den 14. december 1979. Men som Margreth fortæller: »så havde vi naturligvis også en del a la carte gæster den dag«. Smedekroens rekordbog har optaget 350 som det største antal gæster til en julefrokost. Den dag blev det nødvendigt også at dække op i både Café du Nord og Marinestuen.

Gæsterne sammensatte ofte selv selskabsmenuerne. Eksemplerne viser tidløse festmiddage med kold kogt laks, helstegt oksefilet, fløderand, kaffe/kransekage og aspargessuppe til natmad. Eller rejecocktail, kalvesteg som vildt, vanilleis med jordbærsauce, kaffe/petit four og klar suppe med boller.

Der blev brugt stel som Blå Arabia til opdækning til frokost, og Bing og Grøndahls stel »Sommerfugl« til aftenselskab. Andre stel var de svenske Grønne Anna fra Rørstrand og Taffel fra Gustavsberg. Vinen blev serveret i Holmegårds vinkarafler.

Margreth gjorde tydeligvis meget ud af borddækningen. Man kunne sætte sig til et veldækket bord, smukt pyntet med f. eks. friske slyngroser fra Café du Nord.

Medarbejderne

Opbygningen af Smedekroen blev en hjertesag for Margreth. Hun var åben og udadvendt, og sammen med Helge skabte hun en virksomhedskultur, der tiltrak gode medarbejdere og resulterede i en venlig, hjælpsom og humørfyldt betjening. Britta, Majgård, Gudrun Gran, Marie, Gerda, Helga, Jytte Rubin, Karen, Ketty, Gadeberg, Viggo og Bernhard var navnene på nogle af dem. Var der brug for en reserve eller

anden hjælp, trådte Anne-Louise og John Christer til.

Leverandørerne hjalp med lidt PR. Carlsberg havde ved flere lejligheder fire store bryggerheste i Esbjerg. De trak ølvognen med de mange fade på ladet og i kæder langs siderne.

Bryggeriernes depotindehavere var institutioner i værtshusbranchen. Knud Nordentoft fra Carlsberg og hans chauffør Erik Jensen, Harald

Jyllandsgade 16, Esbjerg 1981. Forhuset rummede Karolines Café og Restaurant og Margreth og Helge Plougs lejlighed på første sal. Gennem porten ses baghuset med Marinestuen og Vævestuen. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Odefey fra Tuborg og Claus Thomsen fra Albani.

Nyt projekt

Café du Nord og Smedekroen var godt i gang. Det var tid til næste projekt og den 19. februar 1979 købte Margreth og Helge Jyllandsgade 16. Ejendommen bestod af to næsten lige store bygninger. Hver på 2 1/2 etage.

Gennem en port i forhuset kom man ind i gården til baghuset. Herfra var der tidligere gennemgang til Smedegade, men under arbejdet med Smedekroens gårdmiljø var passagen blevet lukket med en mur. Nu blev muren fjernet igen.

Jyllandsgade 16 blev bygget i 1893 af vognmand H. P. Johansen. Arkitekt var H. J. Quist.

I 1894 købte J. Jensen ejendommen, som han ejede i 30 år. H. R. Kjær var ejer fra 1924 til 1925, hvor pianostemmer C. Th. Christensen overtog huset. C. Th. Christensen solgte i 1974 til Rudolf Frimodt Christensen der i 1979 handlede med Margreth og Helge.

Stueetagen var oprindeligt indrettet til butik med to butiksvinduer og en indgangsdør. Bag butikken og på første sal var der to lejligheder. Porten førte til staldbygningen i gården.

Karoline Kjær drev i en periode restaurant i butiksløkalerne, men da C. Th. Christensen overtog huset, byggede han igen om til butik. Nu skulle der sælges pianoer. C. Th. Christensen begyndte også at udnytte tagetagen, hvor han byggede to kviste mod gaden.

Butikken var i Rudolf Frimodts tid udlejet til forskellige formål. Forretningen Sy selv solgte stof, og i 1977 blev der drevet grillforretning.

Også baghuset gennemgik en række ombygninger. Det husede i tidens løb værksteder for både en instrumentmager og pianostemmeren. På første sal havde Thomsen trykkeri, medens et chokolade en gros firma holdt til i stueeta-

gen og kælderen. Ved købet i 1979 drev Rudolf Frimodt Christensen antikvitetsforretning i stue- og kælderlokalerne.

Nu kom Margreth og Helge til. Der var mange muligheder her. Butikken i forhuset blev sat til leje, og Helge koncentrerede sig om baghuset. Planen var klar. Kælderen skulle graves 1 meter dybere og indrettes til et stort lokale med nedgang fra Smedekroens gård. Med en trappe og indgang fra gavlen i Smedekroens gård kunne der skabes et godt lokale i stueetagen. Første sal og loftsetagen kunne indrettes til lejligheder.

Marinestuen

Aviserne fortalte, at Esbjerg Marineforening var blevet hjemløs. Foreningen havde tidligere haft lokaler under Palmehaven og på Hotel Spangsbjerg. Helge tilbød foreningen lokalet i kælderen.

Marineforeningen medbragte sit maritime udstyr. Der var skibsrat, »nathuse«, skibradioer, taljeblokke, skydevåben, og en stor model af fuldriggeren »Codan af Køge«.

Væggene blev blandt andet udsmykket med skjolde, som de mange flådebesøg havde begavet Smedekroen med, bl. a. skjoldet fra det svenske skoleskib »Gladan«. Som et bidrag til miljøet monterede Helge seks skibsvinduesrammer indvendigt ud mod smøgen samt fem køjler i væggen mod øst.

En enkel bar, nogle borde og stole, og der kunne dækkes til 60 personer. 29. februar 1980 afholdt Esbjerg Marineforening generalforsamling i Smedekroen, og i september/oktober åbnede Marinestuen. En maritim flagstang i gården markerede Marinestuens tilstedeværelse.

Marinestuen var en del af Smedekroen og fungerede også som et populært selskabs- og mødelokale.

I 1983 flyttede Esbjerg Marineforening til nye lokaler på havnen. Skjoldene, bortset fra Gladans fulgte med. De følgende år flirtede sønnen John Christer Ploug lidt med restaurationsbranchen ved at bruge lokalerne til sodavandsdiskotek.

Karolines Café og Restaurant

Udlejningen af butikken i forhuset gik ikke tilfredsstillende. Der var derfor ikke langt til beslutningen om at bygge om og åbne en café og restaurant. »Karolines Café og Restaurant« blev projektet døbt. Navnet var inspireret af den tidligere café i bygningen.

Lejligheden i stueetagen blev nedlagt. De store butiksvinduer blev til fire dannebrogsvinduer. Indgangsdøren til restauranten blev anbragt i porten, som fik gitter udført af smedemester Niels Houlberg. I 1985 blev væggene udsmykket af Per Bondrup. Fra restaurationslokalet førte en dobbeltdør ud til gårdhaven.

Helge havde bevist, at han ikke var bange for at gå radikalt til værks, når der skulle bygges om. Der blev revet ned og bygget op fra grunden.

Hotel Spangsberg var på denne tid ved at blive revet ned. Med det sædvanlige blik for genbrugsmuligheder købte Margreth og Helge de store kraftige bjælker af pommersk fyr, som var hugget med skarøkse og havde spor efter branden i 1941. Træet blev nu til rustikke lofts-bjælker i Café Karoline.

Stilen var lagt. Så fulgte trægulv, træpaneler på væggene, åben pejs, stole og bænke med tremmeryg. Baren havde gelænder, fodstøtte, fem runde barstole og motiver fra Esbjerg Havn. Carl Neupart tegnede portrætter af gæsterne, og de sluttelig mere end 100 tegninger blev en del af kunsten på vægge og bjælker. Svenske traditioner var synlige i juleudsmykningen, når Carl Larsson-julegardinerne blev

Selv om Margreth Ploug ansatte medarbejdere til betjeningen i Café Karoline, var hun meget synlig. Søn- og helligdage passede hun selv Caféen, og under sygdom og ferie trådte hun også til. På dette billede fra 1993 ringer hun med klokken, signalet til en gratis omgang. Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

hængt op. Den 21. januar 1981 åbnede Karolines Café og Restaurant.

Gæsterne her blev ofte stamgæster. Nogle havde tilknytning til off-shore industrien, og de bidrog med stor energi til en livlig atmosfære med særdeles god omsætning.

Caféen havde jukeboks, men også klaver, som de mange musiske gæster spontant benyttede. Jørgen, Peter, Kurt og Carl blev ligefrem

»hus-musikere«. Andre aftener hørte man Fanø Spillemand improvisere.

Den sidste søndag inden jul inviterede Margreth og Helge stamgæsterne til gratis julefrokost i alle tre restauranter. Maden var den samme, men der var forskel på publikum de tre steder.

Café du Nord kan måske bedst beskrives som et værtshus for mere jævne mennesker. Det var tydeligt, at gæsterne havde glædet sig til dagen og at de syntes, det var en vigtig social begivenhed. De var iført deres pæneste tøj og medbragte blomster eller chokolade til værtsparret.

På de to andre restauranter kom gæsterne med ledsagere i god tid for at sikre sig plads, og her var der måske mere fokus på den gratis julefrokost.

Status

Det var på kort tid lykkedes Margreth og Helge at skabe en imponerende forretning. På ti år havde de købt fire ejendomme, revet ned og bygget op. De drev nu tre caféer og restauranter samt en marinestue. Gå på mod, ideer og hårdt arbejde lå bag. Men der var en regning på vej.

Den 18. april 1982 fik Margreth en blodprop og måtte indlægges for en kort periode. Tanken om at sætte tempoet ned blev aktuel.

Den 7. oktober 1982 solgte de Café du Nord og Smedekroen til Henning Kruse. Allerede den 1. oktober flyttede Margreth og Helge ind i lejligheden på 1. sal i Jyllandsgade 16.

Efter planen skulle Helge koncentrere sig om Karoline og Margreth forsøge at realisere en gammel drøm om at arbejde med vævning.

Salget af Smedekroen og dermed adgangen til kroens køkken gjorde det nødvendigt at ændre konceptet for Karolines Café og Restaurant. Ordet Restaurant var ikke længere dæk-

kende. I daglig tale var Karolines Café og Restaurant allerede blevet til Karoline, og det faldt derfor naturligt på dette tidspunkt at ændre navnet til »Hos Karoline«.

Det lille te-køkken kunne kun klare lette retter, suppe, sandwich, skipperlabskovs og forloren skildpadde. Julefrokosten ville Margreth dog ikke give afkald på. Traditionen tro fik stamgæsterne serveret både ribbensteg og svenske specialiteter.

Smedegårdens vævestue

Margreths idé tog form. Hendes mange interesser skulle samles i en vævestue. Lokalet i stueetagen i baghuset var ideelt. 100 m², med bjælkeloft og hvide vægge. Den 2. november 1982 åbnede Smedegårdens Vævestue:

»Specialforretning for væve- og trendgarner i hør, bomuld, cottolin og uld

- Salg af væve
- Vævekursus
- Husflidsartikler
- Tæpper, duge, servietter m.m.«

Det blev en hyggelig vævestue. Margreths egen væv, som hun havde medbragt fra sin fødegård i Sverige, var der naturligvis. En smuk kiste fra 1793, spejle, billeder, møbler og andre dele af flyttegodset fra Borgergade og Smedegade, bidrog til atmosfæren.

Vævekurserne blev en stor succes. Der deltog op til 150 elever/kursister, og kursusprogrammet blev snart udvidet til også at omfatte knipling, syning, filtning og spinding.

Det rygtedes hurtigt, at vævestuen fungerede på en spændende og utraditionel måde. Danmarks Radio valgte således at sende et TV-hold til Esbjerg for at delagtiggøre en større kreds i initiativet.

Tidligere gæster fra Smedekroen kunne ikke helt slippe Margreth og Helge. En gruppe Esbjerg-sagførere fik f. eks. lov til at flytte deres

Margreth Ploug i Vævestuen som hun drev fra 1982 - 1986. Der blev solgt væve, garner, husflidsartikler og færdige produkter. Margreth afholdt også kurser i vævning, knipling, syning, filtning og spinding. Kursusprogrammet var meget populært og der deltog op til 150 elever/kursister.

månedlige møde fra Smedekroen til Vævestuen.

Helge døde

Efter åbningen af Vævestuen fik Helge den 28. november 1982 en mindre blodprop og døde den 18. december 1983 uden forudgående sygeleje.

Margreth havde nu hele ansvaret for både Karoline og Vævestuen. De næste par år drev

hun begge forretninger. Arbejdsbyrden var på vej op igen.

Driften af Vævestuen var ikke en speciel økonomisk indbringende forretning, og i 1985 traf hun et valg. Kursussæsonen 1985/1986 skulle være den sidste.

Den 1. maj 1986 solgte Margreth Marinestuen og Vævestuen til Jørgen Holm og derefter ejede Margreth kun forhuset i Jyllandsgade 16.

Kursisterne og Margreth havde imidlertid svært ved helt at opgive interessen og samværet, og i september 1986 begyndte Margreth en vævekreds med 40 deltagere. Der skulle fokus på teorien. Vævekredsen mødtes to gange i efteråret og tre gange i foråret. Første møde, med foredrag af Jonna Jacobsen, blev holdt den 8. september 1986 i mødelokale fire på Esbjerg Hovedbibliotek.

Hos Karoline

Margreth drev Hos Karoline indtil 1993. Selv om hun ansatte medarbejdere til betjeningen, var hun meget synlig. Søn- og helligdage passede hun selv caféen, og under ferie og sygdom trådte hun også til. Over 400 gæster ønskede hende tillykke, da hun holdt åbent hus på sin 60 års fødselsdag den 2. september 1989.

Det lykkedes hende også her at finde dygtige medarbejdere. Anni Jansen var således ansat næsten fra caféen åbnede. Med en så betroet medarbejder fik Margreth nu bedre tid til andre gøremål.

På et rejsestipendium fra Esbjerg Kommune besøgte hun i 1985 kommunens venskabsby i Grønland. Håndten og små væve blev medbragt som gaver, og på blandt andet børnehjem og plejehjem viste Margreth hvordan man spandt og vævede. Hjemvendt kvitterede hun for turen med en rejseberetning og en række foredrag om turen, blandt andet på Lokalcentret Strandgården.

Efter 25 år valgte Margreth i 1993 at sige far-

vel til restaurationsbranchen. Der skulle være mere tid til børn, børnebørn og rejser. Anni Jansen var godt »udlært« og forpagtede den 1. september 1993 caféen. Fem år senere købte hun stedet.

25 år i branchen

Margreth blev boende i lejligheden på første sal i Jyllandsgade 16. Trods sine mange år i Danmark holder Margreth tæt kontakt til familie og venner i Sverige. Det er blevet til mange gensidige besøg. I 1993 lykkedes det også at samle hele konfirmandholdet fra konfirmationen i Nydala Kirke, i pinsen 1943, til et gruppefoto foran kirken. Også sommerhuset »Kullen« besøgte Margreth og Helge så ofte det var muligt.

I juli 2002 blev Margreth tilbudt en fribolig i Esbjerg Kommunes Jubilæumsboliger på Spangsbjerg Kirkevej. Det er her, hun har fortalt sin og Helges historie.

Kilder:

Glimtene fra livet i Esbjerg i tiden 1970 til 1993 er beskrevet med udgangspunkt i samtaler med Margreth Ploug, materiale fra Margreths private arkiver og oplysninger fra stadsarkitektens arkiv samt Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Jørgen Andersen, født 1940. Kronprinsensgade 10, 6700 Esbjerg. Hoteldirektør. Arbejder på Esbjerg Byhistoriske Arkiv med kortlægning af hotel-, restaurations- og værtshusbranchen i Esbjerg.